

“ Waterkwaliteit en visbestand in de Grote Laak anno 2026”

Het afstroomgebied van de Grote Laak situeert zich in het zuidoosten van het Netebekken.

De waterloop ontspringt in de provincie Limburg en stroomt door verschillende gemeenten: Beringen, grens Beringen-Leopoldsburg, Beringen, Ham, grens Tessenderlo-Ham, grens Tessenderlo-Laakdal, Laakdal om uiteindelijk in Geel uit te monden in de Grote Nete.

1. Waterkwaliteit

[Zie: Integraal Waterbeleid – Netebekken – Wateruitvoeringsprogramma – Bekkenbestuur 4 juni 2025] en [Zie: Integraal Waterbeleid – Netebekken – Visie en acties]

De Grote Laak is een aandachtsgebied klasse 4. Het gebied heeft de goede ecologische toestand bereikt in 2033 (of erna van zodra natuurlijk herstel heeft plaatsgevonden). Tegen 2027 bedraagt de fosforvrucht 3155 kg/jaar minder.

Het “integraal project Grote Laak”, dat werd opgestart in 2012, is het langst lopende gebiedsgericht overleg in het Netebekken. Dit integraal project is een overlegplatform om het halen van de goede ecologische toestand voor het afstroomgebied van de Grote Laak en zijwaterlopen te versnellen en te ondersteunen. Dit gebeurt via het opvolgen van de toestand en de lopende acties, het afstemmen van acties, het zoeken naar consensus en draagvlak, het detecteren en bespreken van knelpunten, enz.

Het afstroomgebied van de Grote Laak is inherent verbonden aan zowel de historische als de huidige industriële activiteiten van het vroegere Tessenderlo Chemie (ondertussen opgesplitst in Tessenderlo Group en Vynova Belgium). Hoewel de druk op de Grote Laak sinds 2014 sterk is gedaald, blijft het industrieel complex verantwoordelijk voor 30% van de totale druk voor CZV en meer dan 20% voor totaal fosfor. Zowel de biologische als de fysico-chemische kwaliteit van de Grote Laak blijft slecht.

De historische verontreiniging van de Grote Laak, waterbodem en omliggende gronden met zouten, zware metalen en radioactieve stoffen is alom bekend. De hervergunning van Tessenderlo Group en Ineos Chlorvinyls vanaf 2014 gaf zicht op een zodanig sterke reductie van de lozing van zouten in de waterloop, dat het zinvol werd om te starten met de decretaal verplichte sanering van de waterbodem en oeverzones. Deze sanering is een van de belangrijkste projecten in het Netebekken.

Meer dan de helft van het debiet dat toekomt op de RWZI Tessenderlo, gelegen in het Demerbekken, is afkomstig uit het afstroomgebied van de Grote Laak. Het effluent van de RWZI heeft een grote hydraulische impact op de Winterbeek (Demerbekken). Sinds de uitbreiding van de RWZI in 2008 zijn de overstromingen (vervuild met zouten) in het afwaarts gelegen (natuur)gebied sterk toegenomen. Dit heeft onder andere geleid tot meer dan 150 ha aan afgestorven elzenbroekbos. Een ontlasting van de Winterbeek door beperking van het lozingsdebiet van de RWZI drong zich op.

Daarom werd beslist om het zuiveringsgebied Tessenderlo te splitsen, en een deel van het afvalwater te verwerken in een nieuwe RWZI te Ham. Het effluent zal lozen in de Grote Laak.

De Grote Laak heeft een belangrijke invloed op de waterkwaliteit van de Grote Nete.

Met name omwille van Sigma Grote Nete is het dus belangrijk dat de waterkwaliteit zo snel mogelijk verbetert. Volgens het Polarismodel van de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) kan slechts aan de reductiedoelstellingen voor fosfor voldaan worden mits bijkomende aansluiting van 2.625 inwonerequivalenten (bovenop de reeds opgedragen projecten). Dit is absoluut onhaalbaar tegen 2027. Men streeft er echter naar om deze doelstelling, alsook de goede ecologische toestand, tegen 2033 te realiseren (aandachtsgebied type 1).

Langs de volledige lengte van zowel de Grote Laak als de Kleinbroekbeek bevinden zich van nature overstroombare gebieden. Slechts een klein percentage van het deelgebied is echter effectief overstromingsgevoelig. Het meest uitgestrekte, en functioneel belangrijkste overstromingsgebied is het Zammelsbroek, ter hoogte van de monding in de Grote Nete.

Het natuurgebied speelt een essentiële rol in het behalen van de doelstellingen met betrekking tot veiligheid en natuurlijkheid in het kader van Sigma Grote Nete. Hoewel geografisch gesitueerd in het afstroomgebied van de Grote Laak, is het Zammelsbroek dus vooral gelinkt aan de Grote Nete. Verzilting en verontreiniging van het Zammelsbroek door overstromingen vanuit de Grote Laak worden zoveel mogelijk vermeden. Via een dijkverlaging langs de Grote Nete (in het kader van het geactualiseerd Sigmaplan) kan het Zammelsbroek met veel zuiverder water vanuit de Grote Nete overstroom.

De sanering van de waterbodem en oeverzones van de Grote Laak wordt zo snel mogelijk voltooid. Hierbij wordt tegelijkertijd naar een optimalisatie van de structuurkwaliteit van de Grote Laak gestreefd.

De realisatie van de RWZI Ham zorgt voor een ontlasting van de RWZI Tessenderlo (Demerbekken) en, samen met enkele andere rioleringsprojecten, voor een sterke vermindering van de overstortwerking van de overstorten Truibroek en Begijnwinning. Om de impact van de nieuwe RWZI op de Grote Laak zo klein mogelijk te houden zal het effluent aan de strengst mogelijke normen voldoen.

Om in 2033 te kunnen landen in de buurt van de nog noodzakelijk fosforreductie, zet men reeds in deze planperiode sterk in op de verdere uitbouw van de sanerings-infrastructuur.

Het militair domein van Beverlo was tot 2013 aangesloten op een eigen, 60 jaar oude waterzuiveringsinstallatie die naar schatting ongeveer 4.000 inwonerequivalenten verwerkte. In 2013 werd de installatie uit gebruik genomen en sindsdien wordt het afvalwater ongezuiverd in de Grote Laak geloosd. Dit verklaart mee de povere waterkwaliteit in het stroomopwaartse deel van de Grote Laak, en vraagt een prioritaire aanpak. In deze planperiode wordt een volledig gescheiden stelsel aangelegd waarbij het hemelwater grotendeels zal infiltreren in de bodem. Het afvalwater zal aangesloten worden op de nieuwe RWZI Ham.

Sinds de inwerkingtreding van de nieuwe lozingsvoorwaarden van het vroegere Tessenderlo Chemie vanaf 2014, zijn de biologische parameters nauwelijks verbeterd. Wanneer de waterbodemsanering, de RWZI Ham en de aansluiting van het kamp van Beverlo gerealiseerd zijn, evalueert men de haalbaarheid van de goede ecologische toestand in de Grote Laak bij de geldende milieuvergunningvoorwaarden. Indien niet haalbaar, dan moet er in aanloop naar de hervergunning in 2028, nagedacht worden over aangepaste voorwaarden.

Het actieprogramma voor de Grote Laak omvat volgende gebiedsspecifieke acties:

nr	titel	initiatiefnemer(s)
4B_B_0286	*Tegengaan van verdroging van de Kleine Laak in natuurgebied Biezenhoed	Natuurpunt, Provincie Antwerpen, Drinkwatermaatschappij : Pidpa
7B_A_0022	Evaluatie van de industriële lozingsvoorwaarden uit vergunning van Tessenderlo Group en Vynova Belgium in functie van de haalbaarheid van de goede ecologische toestand van de Grote Laak / De Hulp Zwart Water	Bekkensecretariaat Netebekken, Bekkensecretariaat Demerbekken
7B_J_0060	Realisatie van een gescheiden rioleringsstelsel op het militair domein van Beverlo, en aansluiting van de DWA op het toekomstige zuiveringsgebied Ham	Federale overheid
8B_D_0097	*Sanering waterbodem en oeverzones Grote Laak (miv structuurherstel langs delen van het saneringstraject)	Vlaamse overheid : Vlaamse Milieumaatschappij (VMM), Vlaamse overheid : Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM)

*= Blue Deal actie

a) VMM en OVAM saneren de waterbodem en oeverzones van de Grote Laak tegen 2027

(actie 8B_D_0097)

Fase 2 (van 4) is gestart in september 2023. De werken hebben een lange tijd stilgelegen door de zeer natte omstandigheden. De saneringswerken werden in de zomer van 2025 afgerond. In het najaar 2025 was er wel nog heraanplant nodig. Dezelfde aannemer startte in de zomer aan fase 4. Fase 4 was formeel gestart in maart 2024, maar net zoals bij fase 2 zijn ook deze werken op het terrein heel lang niet kunnen aangevat worden door de onwerkbaar natte omstandigheden. Fase 4 zullen ongeveer een jaar in beslag nemen.

De laatste fase (deeltraject 3) zal starten na afronding van fase 4 en zal dus uitgevoerd worden in 2026-2027. Het saneringsplan is zo goed als klaar. Het aanbestedingsdossier werd in 2025 verder voorbereid. Dit is iets complexer dan de andere fases, omdat er een aantal extra meanders worden aangesloten die niet kunnen vergund worden via het bodemsaneringsplan, en waarvoor dus een aparte omgevingsvergunning nodig is. Studiebureau Sweco is aangeduid om deze omgevingsvergunning voor te bereiden. De hermeanderingen worden wel samen met de saneringswerken uitgevoerd.

b) Tegengaan van verdroging van de Kleine Laak in natuurgebied Biezenhoed (Blue Deal actie)

(actie 4B_B_0286)

Binnen het Interreg Admire project worden een aantal concrete maatregelen in de vallei uitgevoerd: weekendvijvers worden gedempt, verboste stukken worden opengemaakt en drainagegrachten in het Hambroek/'t Hoeves worden gedempt. Verder wordt er ook nog gepland om in het Trichelbroek met PSN-middelen een aantal drainagegrachten te dempen.

De nodige maatregelen op de Kleine Laak zelf, maken geen deel uit van het Interreg project Admire. Wél wordt een (beperkte) studie voorzien in het project om mogelijke maatregelen te definiëren om enerzijds de drainerende werking op de veengebieden door droogval van de Kleine Laak tijdens de zomermaanden, en anderzijds (mogelijk nutriëntrijke) slibafzettingen door overstromingen tijdens de wintermaanden, tegen te gaan.

c) Reduceren van de jaarlijkse fosforvracht met 3155 kg tegen 2027

Van de 3155 kg te saneren fosforvracht, moet 1535 kg gesaneerd worden door de sector huishoudens (saneringsinfrastructuur).

Ongeveer 2/3 hiervan wordt gerealiseerd door middel van opgedragen OP en GIP projecten (tot en met OP 2020 resp. GIP 2019). Daarna resteert er nog 545 kg om te reduceren. Dit komt overeen met de bijkomende aansluiting van 787 inwonerequivalenten. Sinds de berekening werden er nog 1 bovengemeentelijk project en niet minder dan 13 gemeentelijke projecten opgedragen, goed voor 1500 extra IE, waarmee deze doelstelling ruimschoots gehaald wordt, en ook al een deel van de resterende vuilvracht (> 2200 IE) tegen 2033 geprogrammeerd staat.

Het bekkenbestuur Nete pleit er bij de betrokken gemeenten, rioolbeheerders, VMM en Aquafin voor om het huidige investeringsritme aan te houden zodat de nodige resterende vuilvracht in de komende jaren aangepakt wordt tegen 2033. Tegelijkertijd moet er ook over gewaakt worden dat de al opgedragen projecten tijdig worden uitgevoerd. Het bekkenbestuur is bezorgd dat er in het investeringsplan 2026 van Aquafin weinig aandacht lijkt te zijn voor bijkomende projecten in het afstroomgebied van de Grote Laak.

d) RWZI Ham

De bouw van de RWZI Ham is in uitvoering en zal klaar zijn tegen begin 2026. Dit is iets later dan oorspronkelijk gepland, onder andere omwille van weerverlet (regen) en verontreinigde gronden.

2. Visbestand

a) Afvissing door INBO in 2010

De Grote Laak werd in de campagne van 2010 op twee locaties stroomopwaarts de lozing van Tessenderlo Chemie bemonsterd.

Het visbestand op de Grote Laak blijft heel pover. Op de meest stroomopwaarts gelegen locatie te Leopoldsburg ving men enkel een aantal tiendoornige stekelbaarzen. Op de locatie te Ham werden naast enkele tiendoornige stekelbaarzen, één blauwbandgrondel gevangen. Ten opzichte van de vorige campagnes in 2006 en 1999 is er niets veranderd. Toen ving men op deze locaties ook één of twee soorten. De visindex blijft 'slecht' scoren.

[Zie: Van Thuyne, G., Breine, J. (2011). Visbestandopnames in Vlaamse beken en rivieren in het kader van het 'Meetnet Zoetwatervis' 2010. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2011 (INBO.R.2011.23). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.]

b) Afvissing in 2017

In 2017 werden 2 vissoorten gevangen, namelijk paling en riviergrondel.

c) Afvissing in 2023

In 2023 werden 2 vissoorten gevangen, namelijk paling en tiendoornige stekelbaars.

[Zie: Tabel in bijlage]

Wolvertem, maart 2026

VERBEIREN Marc

TABEL afwissing door INBO van de Grote Laak in 2010, 2017 en 2023

Waterloop	Lambert X/Y	Omschrijving	Gemeente	Provincie	Bekken	Jaar	Nederlandse naam	Gemiddelde Dagvangst (aantal)	Gemiddelde Gewicht (gram)
Grote Laak	213666/199538	Beverlostraat	Beringen	Limburg	Netebekken	2010	tiendoornige stekelbaars	17.00	18.10
Grote Laak	209504/198365	Eindert	Beringen	Limburg	Netebekken	2023	paling	1.00	207.70
Grote Laak	209504/198365	Eindert	Beringen	Limburg	Netebekken	2023	tiendoornige stekelbaars	1.00	3.20
Grote Laak	206485/197554	Kwaadmolen	Ham	Limburg	Netebekken	2010	blauwband	1.00	7.10
Grote Laak	206485/197554	Kwaadmolen	Ham	Limburg	Netebekken	2010	tiendoornige stekelbaars	21.00	32.70
Grote Laak	206485/197554	Kwaadmolen	Ham	Limburg	Netebekken	2017	paling	1.00	173.80
Grote Laak	206485/197554	Kwaadmolen	Ham	Limburg	Netebekken	2017	riviergrondel	1.00	33.80

CIW – oppervlaktewaterlichamen - Netebekken

<p>☐ Toon fiches Vlaams waterlichaam</p> <ul style="list-style-type: none"> Karakterisering Doelstellingen Druk en impactanalyse Beoordeling Kwaliteitsnormen gevaarlijke stoffen Toekomstverkenning Reductiedoelen en afwijkingen 	VL05_122	GROTE LAAK	Geel, Ham, Laakdal, Meerhout, Tessenderlo
<p>☐ Toon fiches lokaal waterlichaam van 1ste orde</p> <ul style="list-style-type: none"> Karakterisering Doelstellingen Druk en impactanalyse Beoordeling Kwaliteitsnormen gevaarlijke stoffen 	L111_1096	GROTE LAAK L1	Beringen, Ham, Hechtel-Eksel, Leopoldsburg, Tessenderlo